

РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО ОРГАНІЧНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

О.В. Ходаківська, к.е.н.
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ

Зміни і тенденції, які притаманні вітчизняному сільськогосподарському виробництву, значною мірою зумовлені глобалізацією світової економіки, що розвивається за двома основними векторами: глобалізація ринків та глобалізація виробництва. Зростаючі вимоги до якості продукції й безпечності довкілля поступово стають головними рушійними силами виробництва у розвинених країнах світу. Збільшення попиту на екологічну продукцію на світовому агропродовольчому ринку спонукало українських товаровиробників до запровадження „органічних” технологій виробництва сільськогосподарської продукції.

Дослідженнями еволюції розвитку органічного виробництва в

Україні встановлено, що перші сертифіковані господарства створювались з ініціативи іноземних компаній, які брали на себе витрати, пов'язані із сертифікацією угідь та експортували вирощену продукцію за кордон у вигляді сировини. За прямої підтримки іноземних організацій були створені основні „гравці” на ринку вітчизняної органічної продукції.

На сьогодні, органічна продукція виробляється 160 країнами, а 94% її споживання припадає лише на 15 найрозвиненіших країн світу.

В Україні спостерігається тенденція до збільшення площ сільгоспугідь, на яких ведеться сертифіковане органічне виробництво, нині їх нараховується понад 270 тис. га, що на 11% більше, ніж 2005 року. Значно швидшими темпами зростає кількість сертифікованих сільськогосподарських виробників органічної продукції. Зокрема, у 2011 році їх налічувалось 155, що на 97% більше, ніж 2005 року. Це свідчить про те, що протягом останнього часу сертифікуються господарства з невеликими розмірами земельних угідь або переробні підприємства. Вітчизняні органічні господарства дуже відрізняються за розміром землекористувань, їх площі можуть налічувати від кількох до десятків тисяч гектарів сільськогосподарських угідь.

Спостерігається зростання внутрішнього попиту на органічну продукцію. Частка вітчизняних органічних продуктів у загальному обсягу їх реалізації на внутрішньому ринку становить лише 42-45%. Решта продукції імпортується з країн ЄС (Німеччина, Великобританія, Італія, Нідерланди та ін.). У цьому зв'язку сільськогосподарським товаровиробникам та переробним підприємствам у найближчій перспективі необхідно спрямовувати свої зусилля на забезпечення зростаючих потреб вітчизняного ринку в органічній продукції, яка може слугувати сировиною для виробництва високоякісного дитячого і дієтичного харчування.

Внутрішній попит на органічну плодоовочеву продукцію задовольняється переважно дрібними та середніми господарствами. Великі сільськогосподарські підприємства в основному спеціалізуються на виробництві зернових, бобових та олійних культур, орієнтуючись головним чином на експорт продукції до країн ЄС, Північної Америки, в окремих випадках до Японії та країн СНД [1, с. 39].

Дослідивши основні тенденції формування ринку органічної продукції слід виділити ряд проблем:

- 1) відсутність вітчизняного законодавства, яке б регулювало виробництво та обіг органічної продукції й сировини;
- 2) нестача кваліфікованих кадрів із виробництва органічної

продукції, що потребує введення нових спеціальностей з підготовки спеціалістів даного напрямку у ВУЗах;

3) відсутність науково обґрунтованих технологій з виробництва та переробки органічної сільськогосподарської продукції рослинництва і тваринництва;

4) незбалансованість зовнішньої торгівлі, яка проявляється в експорті сировини та імпорті готової продукції, що посилює розрив між експорто- та імпортомісткістю економіки;

5) посилення структурного перекосу економіки, що гальмує розвиток переробних галузей і утримує Україну на позиціях постачальника дешевої сировини та споживача готової продукції розвинених країн.

Подальший розвиток органічного виробництва вимагає:

- розв'язання проблем правового характеру, особливо в частині завершення розробки відповідної нормативно-правової бази, з питань органічного виробництва, максимально інтегрованої до стандартів і вимог ЄС та IFOAM;

- запровадження системи економічних важелів та стимулів (субсидування фермерів, що переходять на органічне виробництво, а також агровиробників, які вже ним займаються, пільгове оподаткування, пільгове кредитування, державне страхування);

- розроблення та запровадження системи економічних стимулів, спрямованих на підвищення наукоємності виробництва за рахунок впровадження ефективних ресурсозберігаючих технологій;

- вирішення організаційних питань, зокрема створення національної системи органічної сертифікації, максимально узгодженої із світовими стандартами;

- активної пропаганди здорового способу життя та популяризації продукції органічного виробництва шляхом висвітлення її переваг у засобах масової інформації, проведення виставок, ярмарок, форумів, конференцій, науково-практичних семінарів, круглих столів, «днів поля», прес-турів для журналістів до «органічних» господарств тощо;

- створення асоціацій і спілок сільськогосподарських товаровиробників, що займаються вирощуванням та переробкою органічної продукції; клубів органічного виробництва, які б об'єднували споживачів і виробників, кваліфікованих консультантів та радників;

- налагодження зв'язків із переробними підприємствами, реалізаційною мережею, міжнародними організаціями органічного руху, європейськими виробниками органічної продукції;

- проведення поглиблених наукових досліджень, спрямованих на розробку інноваційних технологій органічного виробництва та адаптацію світових технологічних рішень до вітчизняних умов;

- здійснення маркетингових досліджень з метою розвитку внутрішнього ринку органічної продукції та формування попиту на «органічні» товари, визначення потенційних експортних ринків для української органічної продукції;

- збільшення частки органічної продукції переробних галузей та диверсифікація виробництва з урахуванням кон'юнктури внутрішнього та зовнішнього ринків з метою нарощування експортного потенціалу та зменшення імпортової залежності;

- захист вітчизняного ринку від надмірного вивозу продукції, дефіцит якої призводить до імпорту аналогічних товарів на невідгдних для економічних інтересів держави умовах, скорочення експорту сировини і нарощування обсягів експорту готової продукції;

- формування оптових та роздрібних ринків органічної продукції;

- забезпечення підготовки фахівців з питань органічного виробництва.

Підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі екологічнобезпечного аграрного землекористування має здійснюватися шляхом: забезпечення накопичення специфічної компетенції, професійного досвіду та фахових знань з органічного сільського господарства в Україні за допомогою впровадження окремої навчальної дисципліни у вищих аграрних навчальних закладах; створення до 2015 року системи екологічного навчання та підвищення кваліфікації державних службовців, до компетенції яких належать питання охорони навколишнього природного середовища; створення в кожній області науково-інформаційних центрів при вищих навчальних закладах з підтримки заходів щодо впровадження і поширення систем екологічнобезпечного, енергоощадного господарювання та еколого орієнтованих технологій; включення питань формування екологічної культури, екологічної освіти та просвіти в державні цільові, регіональні та місцеві програми розвитку [2, с. 47].

Дослідженнями підтверджено, що розвиток органічного виробництва та формування ринку органічної продукції в Україні відбуваються під впливом глобалізаційних процесів за активної участі іноземних компаній та міжнародних організацій.

Глобалізація світової економіки зумовлює необхідність структурної перебудови вітчизняного аграрного сектору з метою

підвищення його конкурентоспроможності. Україна в основному позиціонує себе як держава, що орієнтується на експорт сертифікованої за органічними стандартами сировини. У цьому зв'язку особливої актуальності набуває питання щодо нарощування експорту готової високоякісної продукції. Стратегія подальшого розвитку органічного сектору повинна полягати як у задоволенні потреб внутрішнього ринку, так і нарощуванні експортного потенціалу держави. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність системного узгодження структурної, інвестиційної, аграрної, фінансово-бюджетної, зовнішньоекономічної, податкової та митної політик, шляхом підпорядкування їх завданням ресурсозбереження, імпортозаміщення, диверсифікації джерел постачання та ефективної структурної перебудови економіки як визначальної умови удосконалення структури та підвищення ефективності зовнішньої торгівлі.

Література

1. Федоров М.М. Розвиток органічного виробництва/Федоров М.М., Ходаківська О.В., Корчинська С.Г.; за ред. М.М.Федорова, О.В. Ходаківської. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 146 с.
2. Стратегічні напрями розвитку земельних відносин у сільському господарстві на період до 2020 року / [Федоров М.М., Ходаківська О.В., Корчинська С.Г., Солов'яненко Н.А.]; за ред. Ю.О. Лупенка, М.М. Федорова. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 58 с.